PS 3523
G3H5

БІБЛІОТЕКА КОМСОМОЛЬЦЯ

І. КОВТУН

ЧЕРВОНІ ПАРОСТКИ

ДЕРЖАВНЕ ВИДАВНИЦТВО УКРАЇНИ

БІБЛІОТЕКА КОМСОМОЛЬЦЯ

І. КОВТУН

ЧЕРВОНІ ПАРОСТКИ

6304

ХАРЬКОВСКАЯ
ОБЩЕСТВЕННАЯ БИБЛІОТЕКА
19 СЕН 1925
№ 7847 8

ДЕРЖАВНЕ ВИДАВНИЦТВО УКРАЇНИ
1925

[891.79—91.]

Друкарня Державного Видавництва
України № 1, ім. Г. І. Петровського
:: :: :: :: :: :: :: Харків :: :: :: :: :: :: ::

Укрголовліт № 13536. Зам. № 819. Тир. 5.000 прим.

Гос. Публ. Библиотека

ЧЕРВОНІ ПАРОСТКИ

(Нарис)

„Прощавайте, задумані села,
Здрастуй, місто — мурований брат!

А. Панів

I

Кожного вечора, як тільки день зникне за обрієм, а з-за парку почне визирати місяць, до клубу з піснями сходяться комсомольці...

Обняли дерева клуб, пригорнули до себе, нахилились до вікон і слухають, а з вікон рівно й чітко:

— Він має право одержати командировку,— він батрак-комсомолець, дійсний пролетар села...

То дає характеристику Василя його товариш Андрій, секретар осередку...

Потім вилетіла пісня з вікон, сполохала вітер, що задрімав заколисаний вітами, поле-

тіла левадами й розсипалась стоголосою луною в очеретах.

Ми молодая гвардія,
Робочих і селян...

Покотилось по річці...

— Прощавай, Василю!

— Не забувай про нас, про все пиши!

Прощались з Василем комсомольці.

— А я з тобою пройдусь трохи,— промовив Андрій.

Два товариша зникли в темнім паркові.

— А може, Василю, в мене переночуєш?

— Ні, треба йти.

— До Ганни підеш?

Василь кивнув головою.

— Дивись, Василю, поїдеш, то й забудеш про неї.

— Невже-ж ти думаєш, що я зроблю так?

— Та ні, це я так... Зустрів я оце її недавно, така сумна, мабудь, боїться, що забудеш.

Зійшли на гору.

Оповите річкою, яром розкинулось село, як дядько під возом.

Проти місяця блищала річка, спокійна, як смуток.

— А пригадуєш Василю, як ми на отім островку бандитів викурювали,— звернувся Андрій до товариша.— Наче недавно, було

так тривожно, кипіла боротьба, а як почнеш пригадувати, то здається давно-давно це було...

Василь дивився на цю тиху, спокійну річку, на її сонну воду, йому теж не вірилось, що те все минуло — тільки обгорілі очерети нагадували про борню.

— А здорово вони тоді гади оборонялися...

— Ну, прощавай, — кріпко стиснули один одному руки й розійшлись.

II

Швидко йшов Василь, незвичайна сила почувалась в усьому тілові, а на душі було, як літнього ранку в степу.

— Він батрак їде вчитись на робфак!..

Навіть не вірилось...

Це була його найулюбленіша мрія, тілько мрія. Вона зросла з ним на чужій ниві в наймах, загната десь в куток, пригнічена... Тепер вона повинна здійснитись. Навіть не вірилося...

Зупинився, витяг з кешені папірця.

„Командирується...“

Кидалось у вічі...

Ще швидче пішов уперед.

— Правда твоя, тату, не помилився ти, та й зрадів-би ти, коли-б побачив тепер свого сина — комсомольця...

Перед очима стояв образ:

Ніч...

— Грюкає десь гармата, червоніє обрій пожежою.

Коло сільради натовп, батько в шинелі озброєний прощається з громадою.

— Скоріш, скоріш, а то вже за лісом козаки — гукають озброєні повстанці...

— Де ти тепер, тату? Мабуть куля десь поцілувала в чоло, а може шабля козацька зняла голову, — думав ідучи Василь.

Не помітив, як дійшов до хутора. Спало все на хуторі, тільки місяць дівкою вдивлявся в ставок й милувався собою.

III

Василь не пішов до хазяїна в клуню, а звернув до похилої хати, що стояла над ставом. То була хата вдови Мотрі. Мов додому ввійшов у двір Василь... Під повіткою щось біліло.

— Це ти, Ганнусю, це ще ти й не спала?

Схилила дівчина голову на плече, обняла його й заплакала.

— Ганнусю, чого це ти? — стурбовано питав Василь.

— Ти поїдеш... забудеш мене... — ридала дівчина...

— Ну, чом-же ти думаєш, що я такий? — пригортав її Василь.

— Я, Василю, теж в комсомол запишусь, хай мати собі бубонять, а я запишусь, — заспокоївшись, казала Ганна.

— Оце краще, ніж плакати, — усміхнувся Василь.

— Будеш і ти колись робфаківкою, і тоді повернемось ми сюди сильні, міцні, та й не самі ми, а тисячі. Ех, та й сколихнемо-ж ми тоді оці сонні хутори, села, лани, запалимо їх вогнем червоним!..

Будили хутір півні, і місяць блідий, як лист дерева в-осени, безсило хилився до обрію.

IV

... Зклунком за плечима Василь виходив з хутора — йшов на станцію, а відтіля туди — в місто, про яке мріяв ще з малку.

Біля лісу чекала Ганна. Пригорнулась вона й знов тихо запитувала:

— Так не забудеш?

Він дивився в її сині, як ранкове небо, очі — на віях росою звисали сльози... Стояв ліс, теж сумний, — він доспівував свою останню пісню зеленого літа й плакав жовтими сльозами.

— Прощавай, Ганнусю, треба йти, а то ще на потяг не встигну. Пригорнув, цілуючи в останнє. Потім зняв з грудей „Кім“.

Це тобі, як будеш комсомолкою...

. . . . . .

Стояла й дивилась в слід, поки Василя не видно стало...

Ранком, ще сонце не зіходило, потяг підходив до міста.

Василь стояв біля вікна й вдивлявся...

В передранковій млі на обрії, вип'явши муровані груди, лежало місто — велетень...

ТІТКА КАТРЯ

I

Спить село... Заснули співи, вигуки, сміх. Оглядається останній раз місяченько й поволі хиле свою стомлену голову за патлаті верби. Позіхають верби...

Почорніли білі хатки. Тільки в темно-блакитній височині вилискують зорі, та віз аж торкається землі. Спить село... Сиротою від села стоїть похила обдерта хата тітки Катрі. Наче все присідає. Горить в хаті вогник. Щуряться заліплені папером вікна...

Сидить тітка коло апарату, пильнує, дров підкладає. Чадно в хаті. Волохатим туманом носиться дим в хаті. Пахне кислим, цвілим... Ворочається на ліжку хворий Петрусь, стогне крізь сон. Груди болять ще з-осени. І до бабок водила, і до дохторів — не помогає...

Зітхає Катря... А Семена дома немає, десь під соломою ночує, набилася, самогон краде.

Сумно в хаті... Хитається, витанцьовує чадний каганець, мов дядько п'яний, і освітлює вбогі обшарпані брудні злидні.

Впоралась Катря, поставила пляшки під піл, покуштувала, скривилась.

— Пече! — промовила і всміхнулась: на все село ніхто так не випаре, як тітка Катря.

— Та ні гару тобі, та ні духу, як сльоза, — кажуть мужики про Катринін самогон. Тому перед святками роботи по горло. Так, як і сьогодні, три барди вигнала. Свято завтра...

Перехрестила Петруся, укутала, дмухнула на каганець. Заходили тіні туманові, мов у танку, закрутилися. Не спиться Катрі... Думки плутаються, зітхає. Пригадується Василь... Часто сниться Катрі її Василь, то молодий веселий, то вбитий, розхристаний за левадами.

— Не жила-б так, як-би Василь живий був — думає тітка, — злидні довели до цього життя, їсти хотілось.

Носиться дим по хаті, й не дим здається то, а тіні якісь білі, прозорі, мов мерці. Страшно Катрі, сумно. З докором хитають тіни головами. Здригується Катря, підводиться, дістала пляшку — буль-буль чується в хаті. Зашуміло, загуло у вухах, впала на ліжко... Вже не дим, здається, носиться по хаті, а пил і машина гуде. Василь он стоїть,

в барабана дає, та чудний який-же він — чорний-чорний, а вона на полку стоїть. „Ей, чорнява — гукає Василь — подавай швидче!“ І гарно так, гу-гу-гу — гуде машина. А потім не машина, а хата їхня, а Василь розхристаний блідий, блідий.

— Одступають білі, а я втік, гоняться за мною, — шепочуть його бліді губи. І враз забряжчало вікно, потім дужче.

— Вони! — шепоче Василь...

Скрикнула тітка Катря й прокинулася. Сіріло латкою вікно, й чиясь постать, торохтіла в шибку.

Підійшла тітка:

— Хто там? — запитала.

— Та це я, — відповів голос, — ну що випарила?

— Випарила, — витягаючи пляшки з-під полу, промовила тітка Катря

II

Пішла чутка по селу, що приїхала якась „товаришка“ зібрання жіноче проводить. Посунула жінота до сільради, пішла й Катря. Зібрання... Повно жінок. Струмочком ллється промова молодої товаришки. Сама чорнява, очі блищать, і „ноган“ за поясом: банди навкруги вештались. Сидить жінота, невору-

шиться, слово кожне лове. Тихо, тихо... Стоїть Катря біля стіни. Міниться обличчя, а в грудях щось невідоме хвилями ходить, підійде до горла й знов відійде. А слова „товаришки“ ріжуть, б'ють. Хочеться заголосити, заридати...

Ідє Катря додому, мов п'яна. Туманіють очі, плутаються думки, тиняється. Ввійшла в хату, сіла, мов закам'яніла. Розмовляють Петрусь та Семен про щось веселе, всміхаються. Глянули на матір: п'яна, думають. Кипить щось в грудях, розпирає, вирватись хоче, глянула на грубу, спалахнула, загорілись очі...

Підняла сокиру... Трах-трах — полетіли череп'я з казана, потекла барда. Впала на стіл та й заридала. Дивиться злякано Петрусь, а Семен:

— Сказилася мати!..

III

Було холодно, коли тітка Катря йшла в друге село, почула що в будинок куховарки треба, змітав вітер гострі сніжинки й сипав в лице, за комір. Куталась в драну хустку, тремтіла.

— За харчі служитиму, — думала тітка.

— А що як вже не треба? — різала думка мозок, і робилось сумно, боляче, швидко

йшла вперед. Було вже й село видно в снігу, мов запнуте білою хустиною...

...А ввечері, коли верталась і доходила вже до своєї хати, не почувала ні холоду ні голоду — гарно було, дарма, що з ранку нічого не їла, посоромилась обідати.

— А які всі там гарні—думала, всміхаючись, тітка, — й підводу обіцяли прислати...

— Ну що, мамо, найнялись? — несміливо промовив Петрусь, коли мати ввійшла в хату.

— Нанялась, синашу, нанялась! — весело відповідала Катря.

А Семен де? — запитала тітка, і лице стало суворим.

— Пішов кудись, намотав на ноги ганчірок і пішов, — тихо відповів Петрусь...

Зітхнула Катря...

Роздягшись, сиділа на печі з Петрусем і розмовляла:

— Гарно там тобі буде, синашу, тепло, весело, дітей багато, вчитись будеш.

Петрусь посміхався й тулився до матери. А у вікно дивилось холодне гострооке небо й ніби й собі всміхалося холодною усмішкою...

Через тиждень тітка Катря жила в будинкові.

IV

Минав рік... Знов запнулась земля білою хустиною.

Катрі не страшні були вже морози. Зранку поралась на кухні, увечері йшла на лекції, вже вміла читати.

Повно на кухні сьогодні жінок з усього будинку зібралось, обговорювали, кого послати від їхнього колективу з привітанням. Вибрали Катрю, казали:

— І старша від усіх, і горя доволі зазнала.

— Відмовлялась тітка, червоніла, хвилювалась — страшно було...

Наближався день свята робітниці. З жахом думала тітка Катря: „Ну що-ж я буду казати“ і цілий день сиділа з товаришкою Галею та все розпитувала.

— Ти насамперед не хвилюйся й не думай, що тільки вчені можуть казати промову. Треба вчитись, розумієш! І — спокійно казала товаришка Галя...

Йшла вечером до театру тітка, де збиралися жінки, було боязко, приємно, гарно. А в театрі повно люду.

— Ох, як боязко, — думала тітка Катря й холонуло в грудях.

Зібрання почалося...

Катря не чула промов, хоч як уважно не слухала, бо думка вистукувала: „Ну що-ж його казати“.

Чийсь знайомий голос промовив: „Слово має товариш Катерина Кудря“. А, то товаришка Галя, -- пригадала Катря й підійшла до трибуни.

— Не хвилюйтесь, товаришко! — шепнула Галя.

Катря глянула по перед себе: з темряви театру на неї дивились сотні очей. Катря почала...

Вона не знала, що саме казала, але казала те, що думала, але висловити не вміла, тепер-же думку вона обертала в слова.

Тільки знає вже під кінець, що вона гукнула: „Хай живуть заповіти Леніна, хай живе свято робітниці!“

Всміхався великий портрет, гудів, шумів оплесками театр, а тітка зходила з трибуни й думала:

— А воно не так-то й важко, як я гадала...

— Треба всім уміти! — пригадала слова товаришки Галі.

ВІЛЬНО СВЯТКУЄМО!

(Фрагмент)

Наче лука барвиста, цвіте площа прапорами, червоними буйними квітами.

Далеко від трибуни стоїть Петро зі своїми товаришами, по виробництву.

В Петра прапор червоний в руках. Перший раз святкує Петро свято робітників у місті... Розмовляє вітер тихо з прапором, наче щось таємно розповідає... А думки Петра там: де гадюкою обгортає тихий Оскіл село їхне, (такий той Оскіл з очеретами, тихий та зажурений), а з другого боку бір, густий, могутній. Це ще тоді — коли Петро не знав, що таке 1 Травня, коли він не був ще робітником заводу, коли ще не був комсомольцем. Два роки всього пройшло... І тоді був ранок, погожий, сонячний... Приїхало їх три з міста, такі молоді, веселі, з зірками на шапках, з стрічками червоними:

Г 8478

свято проводити. (Це тепер Петро знає, що свято приїхали проводити, а тоді він ще не знав).

Все село зібралось на майдан, всі прийшли, хто міг прийти. А він був тоді в наймах. Кинув коні на толоці й собі прийшов на майдан. Він не все зрозумів, що казали, але коли вийшов отой молодий, менший, кучерявий, він все зрозумів, ой, як він казав, тихо стояли тоді дядьки, тихо - тихо було. Притих і ліс, немов прислухався. Та не докінчив молодий хлопець тільки й сказав: — Хай живе!..

Бабах! бабах! — захитався, за груди схопився.

Обернулись всі й закам'яніли. З пащи зеленого ліса, з шаблюками в руках прямо на людей неслась кіннота.

Розсипалась громада, наче вітром розвіяна, а троє юнаків — останні.

— А, комуністи! — комуну! — заревли.

— Свято! Ріж! Бий! В капусту січи!

Й упало три молодих, сміливих, заливаючи землю кров'ю.

Три молодих, сміливих!

. . . . . .

І як знов поглинув ліс чорних круків, з жахом підійшли селяни, дивилися, здрігували. Потім понесли у хату.

— Ой боже мій, такий молодий, та за що-ж то його так порубали, — ридали жінки. Петро підійшов й собі глянув, порубаний, порубаний, а очі дивилися холодно, покійно. Петро незабуде ніколи тих очей. О, як він зненавидив той зелений, могутній ліс...

Забрали їх на другий день у місто...

А через тиждень Петро гасав на коні в отряді „по боротьбі з бандитизмом“ по всьому повіті.

Не один крук заснув на віки, не одна голова скотилась.

Не було милости...

Хитнувся вітер ; кинув слова промовця — „Вільно святкуємо“...

Здрігнувся Петро, стиснув міцніш прапор в руці.

— Так, вільно, — ледве чутно промовив...

. . . . . .

Розмовляє вітер тихо з прапором, наче щось таємне розповідає...

Перший раз святкує Петро свято робітників у місті.

МАЛИЙ АНДРІЙКО

(Нарис)

Помалу, мов пестючи, чеше борона пухку чорну землю, помалу йдуть воли ремигаючи, — а з боку Андрійко.

— Гей, мурий, соб! — гукає иноді...

Ще й сонечко не сходило, а Андрійко був уже на ниві; рано збудила його тітка Марина, ще й її синок-одинчик Шурко спав.

Йдуть помалу воли, помалу йде й Андрійко, лоскоче сонце в потилицю, грузнуть ноги в ріллі, мов в подушку; так приємно, хоч з ранку й холодно було. Думає Андрійко, все думає, і як думає, то на маненькому чолі збігаються до купи тонкі зморшки — мов допомагають думати. Багато де-чого не знає Андрійко, багато де-чого не розуміє його мала голова.

Сам Андрійко на зріст маненький, а проте кремезний та беручкий.

— Такий опецьок, — каже иноді тітка.

А зараз Андрійко думає; чого-то вчора дядько такий ласкавий був, як оті люди приходили, окликав у клуню та так улесдиво, та рукою по голові гладить:

— Ти, Андрійко, кажи, що ти племінник мені, а то заберуть тебе від мене, де ти тоді будеш жити, хто тебе, такого малого, найме? — та рукою по голівці.

А в хаті були якісь два дядьки з книжками. Андрійко сказав так, як дядько Гаврило навчив.

Дядьки пішли. Довго ломав собі голову Андрійко, нащо він потрібний. Навіть хотів спитати в кого-небудь, та не посмів, бо він такий несміливий.

— Таке вовча, що й слова не доб'єшся, — хвалиться часто сусідям тітка Марина...

А сонце лізе, та й лізе собі вгору, та все ухиляється коло Андрійка, і в щоку лизне, то в шию, та в очі ніяк не загляне, бо Андрійко добре насунув драного кашкета на очі. Глянув Андрійко на веселе сонце, усміхнувся: „Ач, яке сонечко, таке тепле“! — промовив до себе. Потім замислився:

— Чого ото воно все лізе та лізе вгору, потім вниз — мов спати лягає, як людина, та таке мале, а таке гаряче, — думає Андрійко. Лягають зморшки на маненькім чолі.

— Ех, якби до школи ходив, то все знавби, якби-ж і в мене мати та батько був, так, як он у Шурка, то й я ходив-би, а то Шурко ще й не хоче, плаче, поки аж тітка відведуть, от дурень! — думає Андрійко. А проте він читати вміє, дарма, що в школу не ходив.

Було в зимові вечори, впоравшись, становився позаду Шурка, та й слухав, як той уголос читає, та й собі зазирав у книжку. Ой, важко-ж було навчитися. А тепер навіть краще Шурка читає, тільки Шурко книжки не дає, кричить, і тітка гримає. А одного було разу Андрійко насмілився попрохати дядька, щоб і його в школу віддали. Та дядько так гримнув, що Андрійко більше вже й не прохав.

Дзвенить в горі дзвіночком жайворонок, довго шукає його очима Андрійко, нарешті, над головою побачив, так високо-високо. А потім зирнув на сонце, а воно злізло на самий вершок, та й сіло, мов відпочиває та так пече.

— Випрягати пора, — подумав Андрійко й повів волів до воза, дав сіна й сам заліз в холодочок.

Жують воли сіно, а Андрійко й собі сухий хліб з олією.

— Мабуть дома тітка Шуркові каші молочноі наварила, дарма що піст, — думає Ан-

дрійко. — І нащо воно ото піст люди вигадали, їли-б собі молоко, м'ясо, а то ні, самий хліб та капусту, — рояться думки в голові Андрійка. Потім помацав собі пазуху і всміхнувся.

— Тут! — промовив і витяг обережно загорнуту книжечку: школяр сусідський дав, казав, що гарна. Ой, та й любить-же Андрійко оці книжки, так все там гарно пишеться, так гарно, мов казку хто гарну розказує. Вмостився добре Андрійко, розгорнув книжечку обережно, мов мати любу дитину, та й закам'янів.

Оповідає книжечка про такого-ж хлопчика, як і Андрійко, тільки зовуть його Миколкою, теж у наймах живе, теж сирота, б'є його хазяїн, лає, боляче за того хлопця Андрійкові, наче то його б'ють, аж сльози на очі навернулись, так жалко.

Не бачить Андрійко, що й сонце відпочивши почало вниз хилитись, забув, що й воли треба напувати. Нічого не бачить Андрійко.

Тільки обличчя змінилося, стало таким веселим, очі горять, бо того Миколку, що в книжечці пишеться, забрали якісь люди, вчитися віддали, радіє Андрійко. А потім себе стало жалко, може ті люди, що по його приходили від дядька відбирати, і його-б вчитися віддали, а він сам не схотів, але ніколи

жалкувати, ось уже той хлопчик — Миколка в Комсомол записався, аж не віриться Андрійкові, що може бути таке щастя. Він сам знає про Комсомол, бо літом вечером ходив до того будинку, що в ньому колись піп жив, і бачив там великих хлопців, що читають, грають, співають; їх на селі звуть „Касмольцями“, а дядько їх не любить, навіть йому заборонив ходити туди. А вони такі гарні, в будинок пускають, а там так хороше, малюнки по стінах висять, книжок багато. І йому часто хотілося бути таким, як вони. О, він-би тоді нічого не боявся.

Не бачить Андрійко, що сонце все нижче хилиться, що воли лягли й що дядько йде он по ріллі до возу: подивитися прийшов, як волоче Андрійко. Ще здалі побачив, що той робить, аж скривився, та так люто прошепотів: „Ах ти, виродок чортів, так отак ти волочиш!“ Взяв зручніше дубця й потихеньку, мов кіт до пташки, почав наближатися до воза. А Андрійко не чує... Ось уже один листочок дочитати й кінець.

— Як мало, — думає з жалем Андрійко, й бігають очі по літерах.

— Ой, ой! — скрикнув Андрійко й схопився. Пополотнів. Глянув на сонце, на волів і все зрозумів. Ойкав Андрійко, а дядьків дубець без милости стьобав по спині, по руках, по ногах.

— Ах ти, сукин син, читати захотів, вчитися, що-ж я тебе за дарма годую, виродок проклятий, голодранець! — лаявся дядько. Потім підняв книжечку, видер на цигарку і сховав у кешеню.

— Дядечку, голубчик, віддайте, то-ж не моя, я більше не буду, — заридав Андрійко.

— Гони зараз-же мені волів до ставу, а то я тобі покажу, — визвірився дядько. Андрійко замовк.

Чеше борона чорну пухку землю, йдуть помалу воли, йде помалу й Андрійко, а з очей викотиться сльоза-перлина, пробіжить по обличчі, та й зникне на свитині... Болить спина...

Та з грудей маненьких вирветься тяжке хлипиння. І сонце притихло, не всміхається й хоче швидче заховатись за ліс. А сльози котяться котяться.

— Та чого-ж воно так? — вирвалось з малих грудей. Згадав Андрійко: „дубець“, „голодранець“, книжечку порвану, блиснули очі, сльози перестали котитись, зціпив зуби, кулаки та:

— Підожди, чорте, виросту, в Комсомол запишусь, я тобі тоді покажу, як битись, підожди, підожди! — і знов безсило заридав. Впав на м'яку ріллю і плакав, плакав.

Зирнуло сонце на ридаючого хлопця, та й присіло за ліс.

. . . . . .

Багато де-чого не знає Андрійко, багато де-чого не розуміє його мала голова.

НЕ ТОЙ СТАВ

(З минулого)

I

Були збори комнезама.

Тісним колом оточували селяни рундук, і уважно слухали „товариша“ в шинелі, обличчя були хмурі й суворі...

— Радвлада дала вам все, що змогла, вона одстоює ваші інтереси, й от коли їй загрожує небезпека, коли її тиснуть ворожі сили, ви повинні допомогти їй, допомогти собі; охоронити свої інтереси, — закінчував товариш свою промову.

Грицько стояв біля самого рундука і йому чогось пригадався урядник і „я вам цар і бог“. Він якось несподівано для самого себе підійшов до столу, й промовив: — „пишіть мене, я піду!“.

Потім підійшло до столу ще де-кілька хлопців...

А вночі, при місяці, Ганна тулилася до нього й стиха шептала:

— Ти-ж мене не покинеш, не забудеш? Не найдеш собі там другу? — Грицько чув як щось гаряче впало йому на щоку: то були Ганнині сльози. Він міцно тулив її до своїх грудей, і цілував в очі, в щоки, в губи.

Ранком плакало хмуре небо, дрібними сльозами, а за село матері та батьки провожали своїх синів... Плакало небо, плакали й батьки, й матері. Хлипала Грицькова мати, й крізь сльози, приказувала: „На кого-ж ти мене кидаєш? Як умру, то й поховати нікому буде“. Грицькові було сумно на душі, жалко було матери, Ганни та й всіх. Попрощалися в останній раз за селом, ридали матері, батьки втирали сльози, а хлопці відвертали голови і дивились у далечинь.

Через два дні, потяг ніс їх на Врангеля. А на селі куркулі зустрічаючись один з одним, шепотіли: „Вже Сінельниково взято“. Ждали перевороту.

II

Гуркала в долині гармата, та десь поблизу сокорив кулемет.

Грицько з Петром (товариш по роті), лежали в борозні й розмовляли: — „Покінчимо

з гадами, та й махну на село!“ це Грицько.— Скучив я за селом, ох як скучив. А тобі не скучно? — запитав Грицько товариша.

— Якого я там біса не бачив, немає в мене там нікого, — плюнув Петро.

— Та хіба й дівчини немає? — Була десь, та хіба вона ждатиме? Тільки й товаришів, це рота наша, за рідню вона мені; не знаю, що я робитиму, як війна кінчиться, — сумно казав Петро.

Вгорі шулікою кружився ворожий аероплан, товариші підвели голови.

— Ах ти, зануда чортова — ще й бонби кидає, — скрикнув Петро й підняв винтовку. Грицько й собі націлився. Піднялась тріскотнява, дужче загримала гармата. Враз щось поблизу блиснуло й грудки землі полетіли вгору.

Грицько схопився за плече, з нього струмила кров. А Петро розлютований випускав обойму за обоймою...

Я в тебе попаду - таки, мать твою... — люто шепотів він.

Аероплан поволі линув далі, Петро аж зубами скрипів.

Потім глянув на блідого Грицька. Що це з тобою?

Грицько, зціпивши зуби, держався за окривавлене плече.

III

Стіни білі, ліжка білі, люди білі — все біле... Тільки й помітив Грицько, як його привезли до шпиталю.

Тепер він видужав...

Ходив по палаті з підвязаною рукою, підходив до вікна дивився на ще обідраний сад і згадував село.

Або підходив до товаришів, що затягували пісню, і стиха підспівував:

Гей, не плач, не плач,
молодая удова...

Згадував Ганну...

А ввечорі йшли гуртом в театр або на лекцію. Йдучі з лекції він думав про експлоатацію, капіталізм...

Петро був вже на польськім фронті (Врангеля вже не було) й писав:

— Скоро й цих гадів роздавимо, вже до Варшави підходимо,—весело було в Грицька на душі...

Уночі снилося: поле, гриміла вдалечині гармата та десь поблизу сокорив кулемет, а він в борозні з Петром розмовляє...

IV

Колеса почали припиняти свою розмову, потяг підходив до станції... Грицько побачив

знайомі тополі й сірий будинок... Хапливо вискочив з вагону озирнувся навколо—підвод не було, поправив на плечах скриньку й пішов до шляху. Сірим небіленим полотнищем тягся вперед шлях; чим далі йшов Грицько, тим веселіше ставало йому. Хотілося з кимсь поділитися своїм щастям, але навколо було тільки поле. Заспівав пісню, а вгорі, наче підспівуючи йому, заливався жайворонок. Мабуть не пізнає стара мати, зрадіє, а Ганна... Дужче б'ється Грицькове серце.

— Без попа одружусь,— майнула думка...

ДЕРЖАВНЕ ВИДАВНИЦТВО УКРАЇНИ

Харків, пл. Тевелева, 4

КОМСОМОЛЬСЬКА ЛІТЕРАТУРА

УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

ЦІНА коп.

Ленін, Н. — Завдання спілки молоди. Промова на III-му з'їзді РКСМ 10

Кириленко, І. — Спілка робітників та селян і Червона Армія 20

Меніс, Я. — Страйк хлопчиків 12

Троцький, Л. — Про завдання сільської молоди. Про новий побут 9

9-е Січня в клубах молоди. Уложив Г. Епік. Рекоменд. Політосвітою ЦК ЛКСМУ для комсомольських клубів, секцій молоди при робітничих клубах та секцій ЛКСМУ при сельбудах і хатах-читальнях 30

Цетлін, Е. — Міжнародній Юнацький День. . 30

Ніколенко, А. і Макар, О. — Робітнича Молодь і Революція. 7

Сатаневич, В. — Про будову Ленінської Спілки Молоди 12

Бухарін, Н.—Політвиховання молоди та ленінізм 20

Бушуєв, В. — Релігія та церква — спадщина минулого 25

Раковський, Х. — Боротьба за молодь. . . . 25

Полоцький, О. Радянське село 22

Павлов, Д. — Комсомол після смерти Леніна 20

За Борисовим К. Сеник — Історія юнацького руху СССР, Заходу й Сходу 28

РОСІЙСЬКОЮ МОВОЮ

Трублаевич. — Материал комсомольского политкружка I-й ступени. Методологические указания и материал руководителю 45

ДЕРЖАВНЕ ВИДАВНИЦТВО УКРАЇНИ

Харків, пл. Тевелева, 4

	ЦІНА коп.
Ломакин, А. — Заветы Ильича и Юные Ленинцы	35
Леонтьев, А. — Пролетарское Юношеское движение	12
Борисов, А. — Молодая гвардия. (Под. ред. Игната)	40
Яковлев, А. и Окулик, М. — На пути исканий. 2-й С'езд Коммунистического Союза Молодежи Украины	45
Барабашев, О. — Юношеский труд на Украине	15
Пятая Всеукраинская Конференция ЛКСМ	40
Паперников, Я. — К истории Юношеского движения в Польше	25
Посевная кампания и КСМ. Агитсборник для комсомольцев и юных пионеров	12
Трипольская трагедия. Сборник, посвященный памяти юношей-коммунаров, погибших под Трипольем в июне 1919 г.	60
Юношеское движение. Сборник Истмола № 1.	90
„ „ „ „ № 2.	1-10

ЦЕНТРАЛЬНИЙ ТОРГОВЕЛЬНИЙ ВІДДІЛ

Харків, пл. Тевелева, 4

Ціна 10 коп

№ 19377
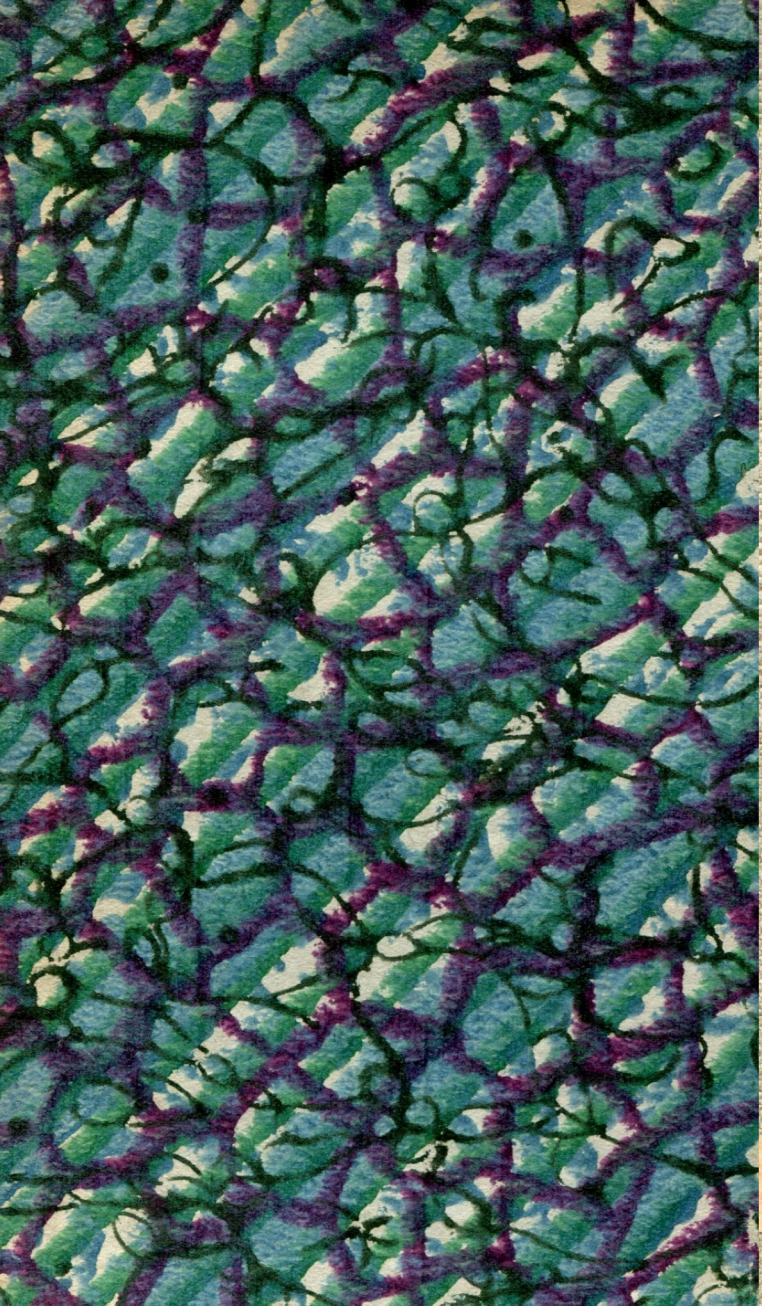
Перевірено 1946 р.